

รัตนโกสินทร์ ได้อาราธนานิมนต์ครูบาศรีวิชัยสงฆ์ผู้มีชื่อเสียงของล้านนา ที่มีผู้คนเลื่อมใสจำนวนมาก ท่านเจ้าพรหมอยู่วัดบ้านปาง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน มาเป็นประธานในการก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์วัดสวนดอก เมื่อ พ.ศ. 2474 มีผู้คนหลั่งไหลมาทำบุญ บ้างทำบุญด้วยทรัพย์สินเงินทอง บ้างทำบุญด้วย ปูน อิฐ หิน ทราย บ้างทำบุญด้วยกำลังกาย ด้วยการมาออกแรงกายช่วยสร้าง นับเป็นวิหารหลวง วิหารโถงขนาดใหญ่ที่สุดหลังหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ในยุคนั้นก็ว่าได้ ลักษณะของพระวิหารมีลักษณะแบบเปิดโล่ง คือ ไม่มีการสร้างฝาผนังแบบปิดทึบ มีเพียงการทำเป็นผนังที่สร้างด้วยปูน ทำเป็นลวดลายวงโค้งตกแต่งด้วยกลีบบดอก ย้อยลงมาจากส่วนหลังคาเล็กน้อย ในแบบลักษณะเดียวกับวิหารไม้แบบเปิดโล่ง แต่มีฝาย้อยปิดลงมาจากส่วนหลังคาลงมาเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งพบตัวอย่างของวิหารไม้โบราณในยุคพุทธศตวรรษที่ 22-24 แบบพื้นเมืองล้านนาที่สร้างด้วยเครื่องไม้ คือ วิหารพระพุทธรูปวัดพระธาตุลำปางหลวง วิหารวัดปงยางคก จังหวัดลำปาง เป็นต้น²⁰

วิหารวัดสวนดอกในขณะที่กำลังก่อสร้าง (ภาพ; หอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

²⁰ วรรัตน์ บุณยสุรัตน์. วิหารไม้มีปางเอกในลำปาง. เมืองโบราณ, ปีที่ 23 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) 2540.

วิหารหลวงวัดสวนดอกมুমองด้านทิศตะวันออก

วิหารหลวงวัดสวนดอกในด้านข้าง มุมมองจากทิศเหนือ

ด้านข้างวิหารหลวงวัดสวนดอกมุงมอมองจากทิศใต้ และเห็นถึงผนังวิหารที่เปิดโล่งในด้านข้าง

สำหรับวิหารวัดสวนดอก สร้างด้วยปูนซีเมนต์ ในช่วงพื้นและเสา รวมไปถึงบริเวณหน้าบันของวิหาร ที่ถูกสร้างด้วยปูนซีเมนต์²¹ โดยมีเครื่องบนส่วนของหลังคา เช่น ช่อ แป กลอน กั้นฝา ปากแฉ่ แฉ่แป ป้านลม ช่อฟ้า หางหงส์ ทำด้วยไม้ และในส่วนของโครงสร้างภายในที่ใช้รับน้ำหนักส่วนหลังคาวิหารภายใน ยังคงใช้โครงสร้างแบบมั่วต่างใหม่ ซึ่งเป็นลักษณะโครงสร้างเสาและคาน ที่ทำด้วยไม้ของล้านนามาแต่โบราณ นับเป็นการผสมผสานระหว่างสมัยโบราณและสมัยใหม่ ได้อย่างลงตัวแบบหนึ่ง

เสา และคานในวิหาร เป็นเสาและคานที่ทำจากปูนมิใช่เสา และคานที่ทำจากไม้

²¹ สมหมาย เปรมจิตต์. ตำนานครูบาศรีวิชัยแบบพิสดาร และ ตำนานวัดสวนดอก. หน้า 68-69

โครงสร้างหลักภายในอาคารเป็นโครงสร้างจากปูน โดยส่วนซื่อและคานรองรับขนาดเล็กยังคงใช้ไม้

โครงสร้างภายในเห็นถึงผนังที่เปิดโล่งโดยตลอด

โครงสร้างเหนือคานปูน ยังคงใช้ชุดเสา คานที่ทำจากไม้ ส่วนแผงหน้าบันมองจากด้านในเห็นได้ว่าเป็นแผงปูน

ลักษณะหน้าบัน หรือที่เรียกกันว่า หน้าแหวน ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของวิหารวัดสวนดอกนั้น สร้างขึ้นด้วยผนังปูนเป็นแผ่นหนาที่ขนาดใหญ่ ปิดช่วงบนของเสาคู่หน้าสุดและเสาคู่ท้ายสุดของวิหาร ตลอดจนหน้าบันปีกนก คือ หน้าบันที่ปิดช่องสามเหลี่ยมของเสาที่รับหลังคาปีกนกทั้งสองข้าง นับเป็นการใช้วัสดุสมัยใหม่ ในการก่อสร้างแทนการสร้างแบบเดิมที่มีมาแต่โบราณ กล่าวคือ แบบโบราณจะยังคงใช้ระบบโครงสร้างไม้ต่างใหม่ในบริเวณเดียวกันนี้ แต่มีการปิดด้วยไม้ฝากระดานให้เป็นแผงแล้วประดับตกแต่งลวดลายต่างๆ ลงบนส่วนหน้าบันไม้นี้

หน้าบันวัดสวนดอกด้านทิศตะวันออก

รายละเอียดในส่วนของลวดลาย ที่ใช้ประดับตกแต่งหน้าบันทั้งด้านหน้าและด้านหลังของวิหารวัดสวนดอกนั้น ประกอบไปด้วย ลวดลายที่ตกแต่งลงบนพื้นที่หน้าบัน ในส่วนที่ปิดช่วงเสา

คูกลาง ประกอบด้วย ลายเทพนมก้านขด โดยปั้นรูปเทพนมอยู่ตรงบริเวณกึ่งกลางลาย แล้วออกลายก้านขดจากเทพนมไปด้านข้าง จนเต็มพื้นที่สามเหลี่ยมได้หลังคาลงมา ประดับด้านข้างด้านลายแถวกระหนกเรียงกันลงมาด้านข้าง

ส่วนบนของหน้าบ้านในตอนกลางเป็นลายเทพนม

ลายปูนปั้นในส่วนใต้ของหน้าบ้านเป็นลายเทพนมก้านขดเถาลายกระหนก

ปูนปั้นหน้าบ้านปึกนกเป็นลายกระหนก

รายละเอียดของลายหน้าบ้านปึกนกเป็นลายเครือเถากระหนกที่สัมพันธ์กับแบบลวดลายในศิลปะรัตนโกสินทร์

ลายปูนปั้นรูปเสือ อันเป็นลายประจำปีเกิดของครุภาศรีวิชัย ประฐานในการปฏิสังขรณ์วิหาร

ถัดลงมาตกแต่งด้วยลายรูปสัตว์ ออกก้านขดโดยรอบเช่นเดียวกัน โดยรูปสัตว์ คือ รูปเสือ ซึ่งเป็นสัตว์ประจำปีเกิดของครุภาศรีวิชัย เพื่อเป็นการแสดงมุทิตาจิตต่อครุภาศรีวิชัยผู้เป็นประธานในการสร้างนั่นเอง ลายรูปเสือนี้อันจะปั้นอยู่ตรงกึ่งกลางของลาย เป็นที่ออกลายก้านขด ไปจนเต็มพื้นที่รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งเป็นการใช้ลายปีเป้ง หรือปีนักษัตรนั้น เป็นคติใหม่ในด้านนาที่พบว่ามีอายุไม่เก่าไปกว่าสมัยราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน ถัดลงมาเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่ กึ่งกลางของพื้นที่สร้างเป็นลายเทพนมออกลายก้านขดโดยรอบ ด้านข้างทั้งด้านซ้ายและด้านขวาของเทพนม มีการสร้างลายรูปม้าคล้ายกำลังต่อสู้กับยักษ์ ออกลายก้านขดโดยรอบ ในด้านขวามือของเทพนม ส่วนด้านซ้ายมือของเทพนมมองคักกลาง สร้างเป็นลายเทพกำลังทรงศร ออกลายก้านขดโดยรอบเช่นเดียวกัน ถัดลงมาเป็นแถวลายหน้ากระดาน เป็นลายดอกกลม มีลายวงโค้งต่อทั้งด้านบนและด้านล่าง ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานประจำยาม

ลายปูนปั้นโก่งคิ้วด้านหน้าวิหาร

ถัดลงมาเป็นส่วนที่หน้าบันที่เรียกว่า โก่งคิ้ว ตกแต่งด้วยลายนาค ที่สร้างเป็นนาคลำตัวยาว เลื้อยไปตามความคดโค้งของลาย บริเวณพื้นที่ที่เหลือ สร้างเป็นลายก้านขดรูปเถาถอกจนเต็มพื้นที่ สำหรับหน้าบันด้านท้ายวิหาร ทำเป็นแผงหน้าบันขนาดใหญ่ ตามขนาดของเสาคู่กลาง เช่นเดียวกับหน้าบันด้านหน้า ทำด้วยผนังปูนเครื่องบนหลังคาทำด้วยไม้ มีการตกแต่งด้วยการลง ชาติปิดทอง แป้นที่ขึ้นออกมาคลุมหน้าบัน ปิดทองลงชาติสีแดง ทำเป็นลายก้านแย่ง และตกแต่ง ด้วยลายลูกฟัก เว้นระยะห่างกันไปตามพื้นที่บนไม้กระดาน ที่ใช้ปิดไม่ให้เห็นในส่วนของกั้นฝ้า และกระเบื้องมุงหลังคา ปานลมทำเป็นนาคลำของประดับกระจัก ซ่อฟ้าทำเป็นรูปหัวนกกประดับ กระจัก เช่นเดียวกันกับด้านหน้าของพระวิหาร

ช่อฟ้าวิหาร

ช่อฟ้าและหงส์ด้นหลังคา

การปิดทองล่องชาดในบริเวณในในของชั้นหลังคา

ปากแลและแผงแล

นาคปั้นลม

รายละเอียดของลายหน้าบ้านด้านหลัง หรือทำวิหารที่สร้างในลักษณะและขนาดที่เท่ากัน กับหน้าบ้านด้านหน้า การวางลายประกอบด้วย ลายเถากระหนก ลายดอกวงโค้ง ลายกระจัง เช่นเดียวกัน กล่าวคือ

ผนังหน้าบันตรงกลาง ทำเป็นลายเทพนม ออกลายจากเทพนมเป็นเถาถนนก ประดับด้วยกระจกสี จนเต็มพื้นที่สามเหลี่ยมหน้าจั่ว ที่เกิดจากทรงแหลมของหลังคา ถัดลงมาสร้างลายตรงกลางเป็นเศียรยักษ์ออกลายเถากระหนกจนเต็มพื้นที่สี่เหลี่ยมพื้นผ้า ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานดอกกลมมีวงโค้ง ถัดลงมาเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมพื้นผ้าขนาดใหญ่ตรงกลาง สร้างลายกึ่งกลางเป็นลายดอกขนาดใหญ่ ออกลายเถากระหนกจากดอกขนาดใหญ่จนเต็มพื้นที่ ถัดลงมาเป็นลายหน้าดอกกลมประดับวงโค้ง ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานรูปสัตว์ สลับกับลายประจำยาม ต่อลงมาด้านล่างสุดในส่วนนี้เรียกว่า โถงกึ่งทำเป็นวงโค้ง ตกแต่งด้วยลายนาค ที่มีลำตัวคดโค้งไปตามลายสำหรับพื้นที่ที่เหลือ ตกแต่งด้วยลายเถาก้านขดถนนกเช่นเดียวกัน

บันไดด้านหลังวิหาร

รายละเอียดหน้าบันด้านหลังวิหาร

สำหรับหน้าบันหลังคาปีกนกทั้งด้านซ้ายและด้านขวา สร้างเป็นลายดอกขนาดใหญ่ตรงกลางลาย ออกลายก้านขดกนกจากลายนี้ จนเต็มพื้นที่สามเหลี่ยมของหลังคา ที่ลาดลงมาด้านข้าง ถัดลงมาเป็นลายหน้ากระดานประจำยาม ถัดลงมาเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมตรงกลาง ทำเป็นลายดอกขนาดใหญ่ตรงกึ่งกลาง ใช้เป็นที่ออกลายก้านขดกระหนกจนเต็มพื้นที่ ด้านข้างแนวดังเป็นลายหน้าดอกกลมและวงโค้ง ถัดลงมาสร้างเป็นลายสัตว์ประเภทลิงหลายตัว ออกลายก้านขดจากลายสัตว์ จนเต็มพื้นที่สี่เหลี่ยมพื้นผ้า ถัดลงมาในส่วนของโค้งค้ำปีกนก ตกแต่งด้วยลายนกนางพิกหลายตัว และลายวงโค้ง พื้นที่ที่เหลือสร้างลายก้านขดกนกจนเต็มลาย ในส่วนของหน้าบันด้านท้ายวิหาร ประดับกระจกสีทั้งหน้าบันเช่นเดียวกับด้านหน้าพระวิหาร

รายละเอียดต่างๆ ของลวดลายที่หน้าบันนั้น เป็นรูปแบบลวดลายที่สัมพันธ์กับรูปแบบลวดลายในศิลปรัตนโกสินทร์อย่างชัดเจน ที่สำคัญได้แก่ ลายกระหนกในรูปแบบเกลายก้านขดลายประจำยามก้ามปู นอกจากจะมีที่มาจากลายในศิลปรัตนโกสินทร์แล้ว ตำแหน่งการประดับและการออกแบบลวดลายก็คล้ายคลึงกัน เช่น ลายประจำยามก้ามปู จะใช้ในส่วนของหน้ากระดานรวมถึงลายเทพนมกึ่งกลางหน้าบันก็ถูกใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการผูกเกลายกระหนกเช่นเดียวกับที่พบในศิลปรัตนโกสินทร์ และตัวภาพเทวดา และลิงก็พบว่า มีรูปแบบที่สัมพันธ์กับภาพเทวดา และลิงที่พบทั่วไปในศิลปรัตนโกสินทร์เช่นกัน

สำหรับเทคนิคงานปูนปั้นในส่วนของหน้าบันพบว่าเป็นการปั้นขึ้นรูปด้วยมือ และมีการประดับกระจกที่ยังคงใช้กระจกแบบที่พบมาก่อนในศิลปะล้านนาที่ทำด้วยตะกั่วเป็นแผ่นบาง เรียกว่า “กระจกจีน” มีสีเหลือง น้ำเงิน ฟ้า แต่ก็เป็นการใช้ประดับกระจกเต็มพื้นที่ว่างของลวดลาย ซึ่งเป็นการประดับกระจกที่นิยมทำกันในศิลปรัตนโกสินทร์ ในขณะที่ศิลปะล้านนาก่อนการได้รับอิทธิพลศิลปรัตนโกสินทร์นิยมประดับกระจกในส่วนของตัวลายเป็นหลัก ส่วนพื้นลวดลายจะทาสีสีแดงแทนการประดับกระจกสี

แม้จะปรากฏความสัมพันธ์กับศิลปรัตนโกสินทร์สูง แต่ยังคงประกอบในการประดับตกแต่งที่สำคัญหลายประการยังคงรักษาริตะของศิลปะล้านนาไว้ นอกเหนือจากการใช้รูปแบบวิหารโถงที่เป็นรากฐานภูมิปัญญาเดิมของล้านนาแล้ว ในส่วนของช่อฟ้ายังคงเป็นช่อฟ้าทรงสูงแบบล้านนาดังพบใช้มาก่อนที่อุโบสถวัดพระสิงห์ ซึ่งต่างจากช่อฟ้าในศิลปรัตนโกสินทร์ อีกทั้งระหว่างระดับดาดของหลังคา ยังคงใช้แผงแล และปากแลตามจารีตสถาปัตยกรรมล้านนาแต่เดิม

หน้าบันปีกนกด้านหลังวิหาร

ลายหน้าบันปีกนกด้านหลังวิหาร

รายละเอียดหน้าบันด้านหลังวิหาร มีรูปแบบ เทคนิคเช่นเดียวกับหน้าบันในด้านหน้าวิหาร

โครงสร้างภายในวิหาร ประกอบด้วย เสาที่สร้างด้วยปูนขนาดใหญ่ มีการตกแต่งลวดลายที่ซ้ำๆ กัน กล่าวคือ การสร้างลายด้วยการหล่อด้วยแม่พิมพ์ แล้วนำชิ้นส่วนของลายมาประดับลงบนพื้นที่เสา เว้นระยะห่าง หรือเว้นช่องไฟเป็นระยะพองาม ประดับกระจกลี ซึ่งการหล่อพิมพ์จะพบในส่วนของการประดับลายเสาที่คล้ายลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายประจายามก้ามปู รวมทั้งการหล่อลายลึงค์ยันคานด้านข้างในวิหาร และหล่อหูช้างหรือคันทวยค้ำยันเชิงชายปีกนก ซึ่งการประดับกระจกลีในส่วนภายในวิหารนี้กลับต่างจากส่วนหน้าบันด้วยพบว่าเป็นกระจกลีเรียบแข็งเป็นแผ่นหนา

นอกจากนั้น การใช้เทคนิคการหล่อพิมพ์เพื่อติดลวดลายประดับแทนการปั้นปูนย่อมเป็นเทคนิคอย่างใหม่สำหรับช่างล้านนาที่เป็นเทคนิคที่ศิลปิน โกสินทร์ใช้แพร่หลายมาก่อนหน้านั้นแล้ว อันทำให้ลวดลายทุกลายเหมือนกัน และมีขนาดที่เท่ากันทุกประการ

เสาวิหาร

ลายเสาวิหาร เป็นลายเทคนิคการหล่อปูน

ลายประจำยามเสาววิหาร

กันทวย หรือ นาคตันถ้ายันเสาววิหาร สร้างด้วยเทคนิคการหล่อปูน

ภายในวิหาร บริเวณพื้นที่ด้านท้ายสุดของวิหาร เว้นเป็นพื้นที่ว่างไว้รอบๆ แท่นแก้ว สามารถเดินเวียนประทักษิณรอบแท่นแก้วได้ สำหรับแท่นแก้วหรือที่เรียกกันอีกอย่างว่า ฐานชุกชี เป็นที่ประดิษฐานพระประธานนั้น แท่นแก้วในวิหารวัดสวนดอก สร้างด้วยอิฐสอปูนเช่นเดียวกัน เป็นแท่นฐานปัทม์ หรือฐานบัวทรงสี่เหลี่ยม ประดับด้วยประติมากรรมปูนดำ รูปเทวดาชั้นพนมมือที่มุมทั้งสี่ และประดับบริเวณท้องไม้หน้ากระดานของฐานด้วยประติมากรรมปูนดำรูปเทวดาพนม ส่วนลายหน้ากระดานในตอนบนตกแต่งด้วยลายประจำยามก้ามปู และลายกลีบบัว ประดับลายด้วยกระจกสี

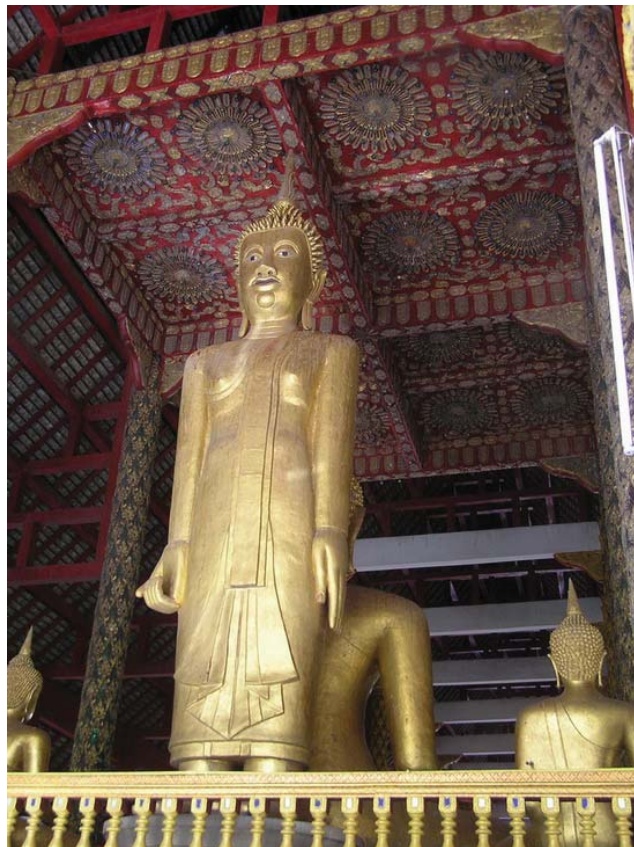

แท่นแก้วในวิหารหลวง

แท่นแก้วในวิหารวัดสวนดอก เป็นที่ประดิษฐานพระประธานองค์ใหญ่ ถัดลงมาเป็นพระพุทธรูปขนาดรองลงมา ด้านข้างมีพระพุทธรูปทรงเครื่อง 2 องค์ ด้านหลังติดกับพระประธาน ประดิษฐานพระพุทธรูปยืน หันพระพักตร์ไปทางเจดีย์ด้านทิศตะวันตก

พระประธาน

พระพุทธรูปยืนหลังพระประธาน

เพดานด้านบนของแท่นแก้ว ปรากฏลายดาวเพดาน ประกอบด้วย ลายดอกบัวกลีบแหลม ที่มีกลีบเรียงซ้อนกันสามชั้นระหว่างกลีบกัน 3 ชั้น ประดับกระจกสีบริเวณพื้นที่รอบๆ ดอกบัว ตกแต่งด้วยลายสัตว์ที่เรียกว่า พญาลวง สลับกับลายก้อนเมฆ เว้นระยะช่องไฟเป็นระยะพองาม โดยฉลุนูนสีแดง

ลายดาวเพดาน

ถ้าขึ้นภายในพระวิหาร ตกแต่งด้วยประติมากรรมนูนต่ำ ลายสัตว์ประเภทเดียวกับลิง ขณะทำทางหาเป็นรูปดาว ลักษณะของลายอยู่ในทรงสามเหลี่ยม คาดว่าเป็นการสร้างลายแบบหล่อพิมพ์ เพราะมีลักษณะซ้ำกันทุกประการ

ลายปูนรูปลิงบริเวณค้ำยันในวิหาร

ถัดจากแท่นแก้วออกมาด้านหน้า ด้านขวามือขององค์พระประธาน เป็นที่ตั้งของธรรมมาสน์เทศน์ที่พระภิกษุใช้สำหรับนั่งเทศนาธรรม ธรรมมาสน์ดังกล่าว สร้างด้วยไม้เป็นทรงปราสาทยอดแหลมสูง ลักษณะการประดับตกแต่งลวดลาย สร้างด้วยการปั้นรัก คาดว่ามีการกลายด้วยพิมพ์ เพราะเป็นลายเดิมแบบซ้ำๆ ลวดลายตกแต่งธรรมมาสน์ส่วนใหญ่ปรากฏแบบลายศิลปะรัตนโกสินทร์เป็นส่วนใหญ่ เช่น ลายกระจัง ลายประจำยาม ลายกลีบบัว มีซุ้มประดับด้านบน มีการลงรักปิดทองคำเปลว และประดับด้วยกระจกสีต่าง ๆ อย่างสวยงาม พบจารึกด้วยอักษรไทยกลางที่ฐานธรรมมาสน์ว่า สร้างเมื่อ พ.ศ. 2479 โดยบุตรของเตี้ยย่น สร้างเป็นทานอุทิศให้เตี้ยย่น

ธรรมมาสน์ทรงปราสาท

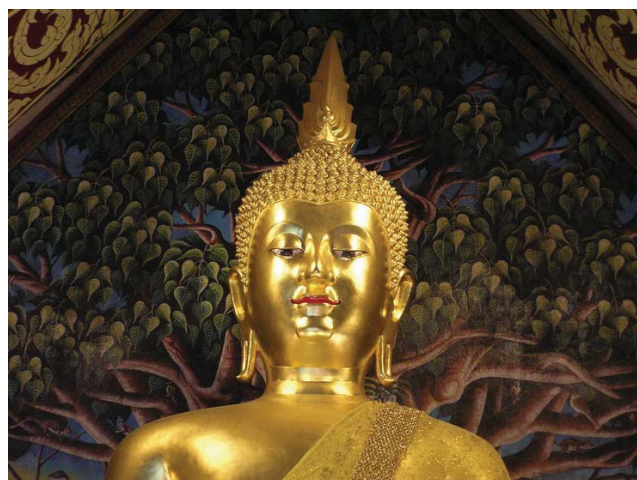
3. อุโบสถพระเจ้าเก้าตื้อ

อุโบสถหลังเดิมสร้างขึ้นในคราวเดียวกันกับ การสร้างวัดสวนดอกในรัชสมัยพญากือนา หากแต่มีการซ่อมแซม สร้างขยายเรื่อยมาดังเช่น ในสมัยพญาสามฝั่งแกน ทรงขยายพระอุโบสถให้กว้างขึ้น เพื่อให้เพียงพอแก่จำนวนพระภิกษุในการทำสังฆกรรม

ในสมัยพญาติโลกราช มีการสมมติดอน และปลูกสิมาใหม่ และในสมัยพระเมืองแก้ว ในปี พ.ศ. 2048 ทรงโปรดให้มีการหล่อพระพุทธรูปขึ้นที่วัดสวนดอก ใช้เวลาหล่อนานถึง 5 ปี เพื่อนำพระพุทธรูปไปประดิษฐานเป็นพระประธานในวิหารวัดพระสิงห์ แต่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายเข้าเมืองได้ จึงทรงให้ประดิษฐานไว้ในอุโบสถวัดสวนดอกแทน

พระเจ้าแก้วตื้อ

พระพักตร์พระเจ้าแก้วตื้อ

ต่อมาจนถึง พ.ศ. 2501 นายสงวน ศิริสว่าง เสนอโครงการของงบประมาณแผ่นดินมาบูรณะอุโบสถ ต่อมาจึงได้รับอนุมัติงบประมาณจากรัฐบาล และยังสร้างพระชาชนบริจาคนมิตถูปอีกเป็นจำนวนมาก

อุโบสถวัดสวนดอกเป็นอุโบสถที่มีโครงสร้างด้วยปูนที่มีลักษณะอิทธิพลแบบศิลปะรัตนโกสินทร์ คือ ลวดลายที่ใช้ประดับตกแต่ง ใช้ลายตามศิลปะรัตนโกสินทร์ส่วนใหญ่ หน้าบันของพระอุโบสถออกลายจากลายดอกไม้ พื้นที่รอบ ๆ ลาย ติดกระจกสีจนเต็มพื้นที่ว่าง มีการประดับด้านล่างของลายหน้าบันในส่วนที่เรียกว่า โถงคิ้ว ด้วยลายแกะสลักไม้เป็นลายเครือเถา เสาคู่หน้าของพระอุโบสถ สร้างเป็นเสา 4 เหลี่ยม ประดับลวดลายแบบศิลปะรัตนโกสินทร์ มีคันทวยหรือค้ำยันลักษณะเดียวกับที่พบสร้างในแบบศิลปะรัตนโกสินทร์ ชุ่มประตู่ทางเข้าประดับด้วยลายศิลปะรัตนโกสินทร์ คือ ลายลูกฟัก ลายกลีบบัว ลายกระจัง เป็นต้น

อุโบสถพระเจ้าแก้ว

ภายในพระอุโบสถกรุฝ้าเพดานด้วยไม้กระดาน ลงรักสีแดง ปิดทองเป็นลายดาวกระจาย ลายเสภาภายในอุโบสถ ซึ่งเป็นเสาไม้กลม ปิดทองเป็นลายก้านต่อดอก ด้านล่างสร้างเป็นลายเชิงเสา ลายบัวหัวเสาประดับด้วยกระจกสีเช่นเดียวกัน

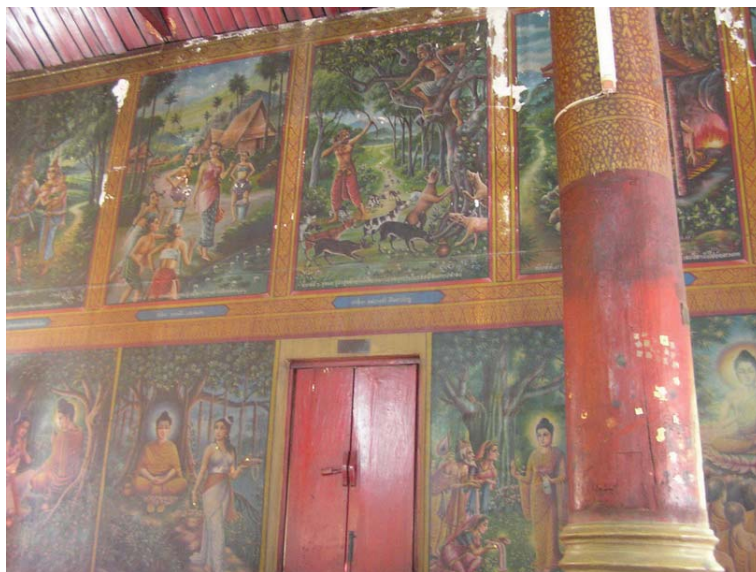

ฝาเพดานและการตกแต่งด้วยลายค้ำบนพื้นสีแดง

แท่นแก้วที่ประดิษฐานองค์พระเจ้าแก้วตื้อ สร้างด้วยปูนรูปทรงฐานบัวสี่เหลี่ยม สร้างเต็มพื้นที่ด้านท้ายอุโบสถ ประดับด้วยกระจกสี กึ่งกลางแท่นแก้วเป็นที่ประดิษฐานองค์พระเจ้าแก้วตื้อ สีทองอร่าม พระพักตร์อวบอิม แยมพระโอษฐ์เล็กน้อย พระนาสิกงอจุ่ม พระเนตรหลุบต่ำ พระกรรณยาว ยอดพระศกฉายเปลวแบบศิลปะสุโขทัย นิ้วพระหัตถ์ยาวเสมอกัน พระหนุเป็นปม ชายผ้าสังฆาฏียาว เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย นั่งขัดสมาธิราบบนฐานเขียงกลมเรียบ พระเจ้าแก้วตื้อเป็นพระพุทธรูปที่ได้รับการยกย่องทั่วไปว่างดงามที่สุดองค์หนึ่งของล้านนา

จากพุทธลักษณะดังกล่าวที่สำคัญ เช่น รัศมีเป็นเปลว และขัดสมาธิราบก็แสดงถึงอิทธิพลศิลปะสุโขทัยที่ได้ผสมผสานกับประติมากรรมล้านนา

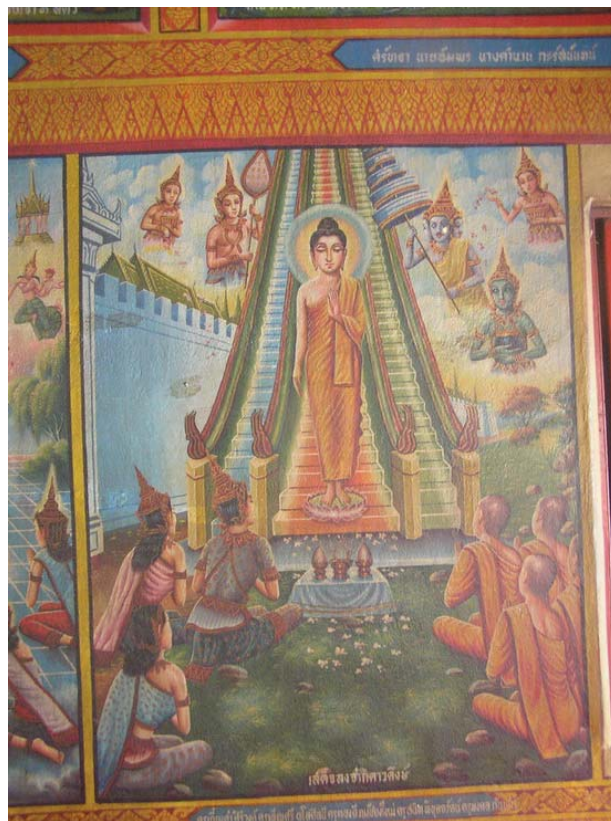
สำหรับจิตรกรรมฝาผนังที่ตกแต่งบริเวณฝาผนัง โดยรอบด้านในอุโบสถนั้น ด้านหลังพระเจ้าแก้วตื้อ เขียนเป็นภาพคันศรมหาโพธิ์ ผนังโดยรอบด้านบน (เหนือกรอบหน้าต่าง) ด้านขวามือพระประธาน เป็นภาพพุทธประวัติ ผนังด้านซ้ายมือพระประธาน เป็นภาพเรื่องพระเวสสันดรชาดก

จิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถพระเจ้าแก้วตื้อ แสดงภาพเวสสันดรชาดก (บน) และพุทธประวัติ (ล่าง)

ฝาผนังช่วงล่างบริเวณแนวกรอบหน้าต่าง ด้านขวามือพระประธานทั้งหมดวาดภาพ เรื่องพุทธประวัติเช่นเดียวกัน ฝาผนังด้านซ้ายมือพระประธาน ระหว่างช่องหน้าต่างวาดภาพพุทธประวัติเช่นเดียวกัน ภาพจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ มีรูปแบบลักษณะการวาดที่มีสีสันฉูดฉาด สดใส มีการใช้แสงเงาและกล้ำเนื้อ อันเป็นจิตรกรรมที่มีต้นแบบแพร่หลายมาจากจิตรกรรมที่นำมาทำเป็นภาพพิมพ์จำหน่ายที่แพร่หลายมาจากกรุงเทพฯ เมื่อราว พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ที่พิมพ์จำหน่ายโดยนายสม พ่วงภักดี หรือ ส. ธรรมภักดี²²

จิตรกรรมปรากฏรายชื่อเจ้าศรัทธาผู้บริจาคทุนทรัพย์ เพื่อวาดภาพทั้งจากกรุงเทพฯ และในเชียงใหม่ เช่น ศรัทธา ปณ เนียมสกุล 2204 ถนนจันทร์ ย่านนาวา กรุงเทพฯ เจ้าศรัทธาภาพวาดตอนแสดงโอวาทปาติโมกข์ และคณะศรัทธาท้องถิ่น เช่น คณะครูและภารโรง โรงเรียนวัดสวนดอก เป็นเจ้าศรัทธา ตอนโปรดพุทธมารดา นอกจากนี้ยังมีการวาดภาพเจดีย์วัดพระธาตุคอกยสุเทพที่มุมด้านซ้ายมือพระประธานประตูทางเข้าอุโบสถ มุมด้านขวามือพระประธานวาดภาพเจดีย์วัดพระธาตุหริภุญชัยอีกด้วย

จิตรกรรมฝาผนังตอนแสดงจากดาวดึงส์

²² ภาณุพงษ์ เลหาสม, จิตรกรรมฝาผนังล้านนา, (กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2541), หน้า 167.

จิตรกรรมฝาผนังแสดงภาพพุทธประวัติตอนตรัสรู้ (ขวา, กลาง และตอนองคฺลีมาร)

รายชื่อเจ้าภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในด้านหน้าเป็นรูปครูบาศรีวิชัย โดยเจ้าศรัทธามรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
อดีตนายกรัฐมนตรี

4. กุ๋มบรรจุอัฐิเจ้านายฝ่ายเหนือ

กุ๋มบรรจุอัฐิเจ้านายฝ่ายเหนือ ราชสกุล ณ เชียงใหม่ เช่น กุ๋มอัฐิเจ้าดารารัศมี พระราชชายาในรัชกาลที่ 5 กุ๋มอัฐิเจ้าแก้วนวรรฐ เจ้าหลวงองค์สุดท้ายของนครเชียงใหม่ กุ๋มอัฐิเจ้าราชบุตรวงศ์ตะวัน ณ เชียงใหม่ กุ๋มบรรจุอัฐิเจ้าชาย เจ้าหญิง พระราชมารดา เจ้าราชบุตรองค์ต่างๆ ซึ่งสร้างให้มีขนาดเล็กกว่า

กู่ทองคำใหญ่สุดมี 3 หลั อยู่บริเวณด้านหน้าสุด คือ กุ๋มอัฐิพระราชชายาดารารัศมี กุ๋มอัฐิเจ้าแก้วนวรรฐ และกุ๋มอัฐิเจ้าราชบุตรวงศ์ตะวัน สร้างเป็นกู่ทรงปราสาท มีซุ้มประดับทั้ง 4 ด้าน ต่อขึ้นไปด้วย

ชั้นหลังคาลาด 2 ชั้น ฐานเป็นแบบฐานปัทม์ยกเก็จขึ้นๆ ยอดมีลักษณะคล้ายทรงพุ่ม 4 เหลี่ยม ตกแต่งด้านบนของยกเก็จด้วยลายสามเหลี่ยม มีพานประดับรอบๆ ฐานสี่เหลี่ยมชั้นล่างสุด มีการก่อกำแพงแก้วล้อมรอบ

กู่บรรจุอัฐิเจ้านายฝ่ายเหนือเหล่านี้พระราชทานเจ้าดารารัศมี ย้ายมาจากริมฝั่งแม่น้ำปิง บริเวณตรอกช่วงเมรุ บริเวณตลาดควโรรสนในปัจจุบันเมื่อปี พ.ศ. 2452

กู่อัฐิเจ้านายฝ่ายเหนือ

5. ชุ่มประตู่โขง

ชุ่มประตู่โขง เดิมเป็นทางเข้า-ออกของวัดสวนดอก สภาพปัจจุบันมีเพียง 3 ด้านคือ ด้านทิศเหนือ ด้านทิศตะวันออก และด้านทิศใต้ ถูกบูรณะซ่อมแซมโดยครูบาศรีวิชัย ในคราวเดียวกันกับการสร้างวิหารหลวง กล่าวคือ สร้างเป็นชุ่มประตู่แบบยกเก็จ ด้านบนมีกรอบชุ่มประตู่ประดับด้วยลายที่หล่อพิมพ์ลักษณะเดียวกับลายกรอบชุ่มที่ประดับทางขึ้นเจดีย์ประธานหลังวิหาร และสร้างส่วนบนของชุ่มโขง ด้วยอาคารคล้ายทรงปราสาท 3 หลัง หลังกลางมีขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย ประกอบด้วย ชูช ฐานบัวยกเก็จ มีชั้นหลังคาลาดต่อเนื่องไปด้านบน ซ้อนชั้นกัน 4 ชูชฐาน ต่อด้วยปัลลียอดที่ทำเป็นทรงดอกบัว

ซุ้มประตูโขงประตู

ภาพขยายซุ้มประตูโขง

6. กุ๋มบรรจุอัฐิครุบาศรีวิชัย

เป็นกุ๋มที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิของครุบาศรีวิชัย เมื่อ พ.ศ. 2489 มีลักษณะเป็นกุ๋มทรงปราสาท ขนาดไม่ใหญ่มากนัก กล่าวคือมีขนาดใกล้เคียงกับเจดีย์บวรารวัดสวนดอก ส่วนประกอบของกุ๋ม ประกอบด้วย ฐานประทักษิณมีบันไดทางขึ้นทิศเหนือ มีกำแพงแก้วล้อมรอบ ต่อด้วยชุกชานบัว หรือ ฐานปัทม์ยกเก็จ 5 เก็จ ต่อด้วยชั้นเรือนธาตุทรงปราสาท มีซุ้มประดับทั้ง 4 ด้าน ภายในซุ้มด้านทิศเหนือ บรรจุรูปเหมือนครุบาศรีวิชัยไว้ภายในซุ้ม ต่อขึ้นไปเป็นชุกชานปัทม์ยกเก็จ 3 เก็จ ต่อด้วยองค์ระฆังยกเก็จ และบัลลังก์ยกเก็จเช่นเดียวกัน ถัดขึ้นไปเป็นยอดทรงแหลม ปลียอด และยอดฉัตร กุ๋มนี้ตกแต่งด้วย ลวดลายแบบรัตนโกสินทร์เป็นส่วนใหญ่กล่าวคือ ตกแต่งด้วยลายกระจัง หรือกลีบบัว ลายประจำยาม กำมณี โดยสร้างลายด้วยเทคนิคแบบหล่อพิมพ์ เนื่องจากมีลายซ้ำ ๆ เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ยังมีการสร้างรูปเหมือนครุบาศรีวิชัย ไว้ในอาคารขนาดเล็กมีหลังคาคลุม อยู่ทางด้านซ้ายหน้ากุ๋มบรรจุอัฐิอีกด้วย

กุ๋มบรรจุอัฐิครุบาศรีวิชัย

ศาลาประดิษฐานรูปเหมือนครุบาศรีวิชัย